

Karolina Wawer

Temat: Czy komputery mogą tworzyć poezję? O wpływie nowych mediów na język poetycki.

Cele lekcji:

Ogólny

Wprowadzenie ucznia w kulturę jako refleksyjnego odbiorcę, uczestnika i współtwórcę poprzez bliskie mu medium Internetu.

Szczegółowe

Uczeń nazywa swoje wrażenia czytelnicze po lekturze wiersza Łukasza Podgórnego *Skanowanie balu* oraz obejrzeniu teledysku; dostrzega związek utworu z nurtami awangardowymi, literaturą eksperymentalną.

Dostrzega i opisuje cechy poezji cyfrowej, takie jak: tekst tworzony za pomocą mediów cyfrowych, z wykorzystaniem ich specyfiki; usterkowość [szum; glitch, czyli usterka grafiki cyfrowej]; asocjacyjny tok wypowiedzi; fuzja języka potocznego i socjolektu technologicznego; tematyka: relacja człowieka i maszyny, organizm cybernetyczny, sztuczna inteligencja.

Przygotowuje własną pracę (wiersz-kolaż), inspirowaną tematyką i estetyką poezji cybernetycznej.

Czym zajmiemy się na lekcji?

Poznasz nowy gatunek poezji – poezję cyfrową (cybernetyczną).

Zastanowisz się nad przyszłością poezji – czy będą ją tworzyć ludzie, czy maszyny?

Stworzysz własny wiersz-kolaż inspirowany tematyką i estetyką poezji cybernetycznej.

Dlaczego to ważne?

Nowe media, czyli Internet, sieci i serwisy społecznościowe zmieniają nasze codzienne sposoby komunikowania się, spędzania czasu, a nawet myślenia. Ich wpływ nie omija również literatury. Zbiór esejów Jacka Dukaja *Po piśmie* z 2019 roku wieszczy koniec ery Gutenberga, ery pisma – w przyszłości ludzie będą porozumiewali się raczej za pomocą obrazów, dźwięków, bodźców zmysłowych. Warto zastanowić się nad przyszłością literatury, a szczególnie poezji jako nośnika treści intelektualnych, estetycznych, emocjonalnych szczególnie mocno związanych z podmiotem (człowiekiem, autorem).

Opis narzędzia

Narzędzie stanowi strona internetowa stworzona przez autorkę z materiałami tekstowymi i audiowizualnymi, przeznaczonymi do samodzielnej lektury i pracy lub do pracy pod kierunkiem nauczyciela. Narzędzie może stanowić bazę przy zastosowaniu metody odwróconej klasy bądź nauczyciel może w trakcie lekcji korzystać z poszczególnych materiałów, zamieszczonych na stronie, dostosowując ich stopień zaawansowania do potrzeb i poziomu klasy.

<https://karolinaannawawer.wixsite.com/poezjacyfrowaszkoła>

Przebieg zajęć:

Działania wstępne:

1. Uczniowie losują kolorowe kartki, na których zapisano metafory z wierszy cyfrowych Łukasza Podgórnego z tomu *Skanowanie balu*, np.:

mięso różowej instalki;

ciepło to software piecyka;

sarenka jest niedostępna w usłudze;

wymknąłem się głównym oknem;

mailem rozsyłasz zdarzenia;

spadł ubezpieczony gigabajt deszczu;

niechący rozchlapał częstotliwość;

deszcz z chmury tagów;

kot jest modułem: ładuje się.

Pytanie do uczniów:

Jak rozumiecie znaczenie metafory? (np. Co to znaczy, że kot się ładuje?)

Jaka jest zasada budowy tych metafor? (Zestawienie terminu informatycznego z właściwościami żywego organizmu/przyrody nieożywionej, np. modułu (*ang. module, unit, package*) – oddzielny twór, przeważnie w postaci osobnego pliku, zawierający zdefiniowany interfejs, a także implementacje typów wartości, klas, zmiennych, stałych oraz treści procedur i funkcji z właściwościami żywego organizmu, np. ze śpiącym kotem; zasadą budowy środka poetyckiego jest porównanie lub zestawienie terminologii informatycznej z codziennym doświadczeniem ludzkim; chwyt zastosowany przez autora prowokuje do pytań: czy doświadczenie ludzkie/świat natury można skutecznie rozumieć i opisywać, stosując filtr języka właściwego technologii?; czy bliższy nam jest dziś świat natury czy technologii?)

Część główna

Analiza i interpretacja utworu *Burza uderzyła w mój router* Łukasza Podgórnego z tomu *Skanowanie balu*, 2012. Wiersz można wydrukować (załącznik 1) i rozdać uczniom. Przedmiotem analizy stanie się nie tylko tekstowa warstwa utworu, ale również warstwa wizualna i audialna teledysku zrealizowanego do utworu, który znajduje się w serwisie YouTube pod linkiem:

<https://www.youtube.com/watch?v=eyOxf6GMbBA>

Pytanie o wrażenia estetyczne po obejrzeniu teledysku i przeczytaniu utworu: w razie bezradności uczniów można skorzystać z zakładki „Opinie” na stronie internetowej i zapytać, czy ich obserwacje pokrywają się z rozpoznaniem studentów polonistyki (przyszłych krytyków literackich).

W trakcie **rozmowy interpretacyjnej** należy zwrócić uwagę na:

- wielość warstw utworu oraz usterkowość każdej z warstw:

Polecenie dla uczniów: Opisz wybraną warstwę utworu (wizualną, dźwiękową, tekstową). Jakie elementy się na nią składają? Uczniowie mogą wybrać warstwę ze względu na swoje preferencje odbiorcze (wizualne, dźwiękowe).

warstwa wizualna: obraz w obrazie; połączenie animacji, nagrań archiwalnych (poetyka retro, kina awangardowego z początku XX wieku, aluzja do słynnej sceny z *Psa andaluzyjskiego* Luisa Buñuela i Salvadora Dali), dokumentu, filmu amatorskiego (home movie), reklamy, translacja języka migowego

warstwa dźwiękowa: ścieżka dźwiękowa: muzyka elektroniczna (skomponowana przez Porcję Rosołowe), szum; tekst wiersza odczytywany przez syntezytor mowy

warstwa tekstowa: tekst wiersza wyświetlany jako napisy do filmu, odczytywany przez syntezytor mowy z usterkami, sugestia translacji utworu na język migowy

W trakcie lektury wiersza można zdecydować się na **wyróżnienie w tekście motywów** oraz ustalenie **słów-kluczy** związanych z poszczególnymi motywami.

Polecenie dla uczniów: Jakie motywy przewodnie wyróżnisz w tekście wiersza? Przyporządkuj fragmenty wiersza poszczególnym motywom. Alternatywnie nauczyciel nazywa motywy pojawiające się w wierszu i prosi uczniów o przyporządkowanie fragmentów/słów wiersza odpowiednim motywom.

motyw poetycki: trans poetycki, lira – symbol poezji, tworzenie pod wpływem substancji psychoaktywnych, zmieniających świadomość, manifestacja podmiotowości, własnego głosu, afektu: *chcę krzyknąć; napisałem wiersz*; bezradność wobec języka: *powykręcało jej łapska w składni*

motyw kryminalny: detektyw poirot, gliny, handel morfiną

motyw tanatyczny: rewaloryzacja dzbanuszką (urny), popioły, czaszka, nakrycie (zwłok) skrawkiem płótna,

motyw technologiczny: znaczenie tytułu utworu *burza uderzyła w mój router*, wiersz napisany w paincie

Polecenie dla uczniów: Skomentuj formę językową wiersza. Dlaczego uciekamy się w interpretacji do wyróżnienia słów-kluczy, motywów przewodnich?

Forma językowa wiersza (odzwierciedlona w montażu filmowym) – asocjacyjny tok wypowiedzi, zerwana lub rozluźniona ciągłość skutkowo-przyczynowa, zaburzona logika składni (mamy problem z ustaleniem, kto do kogo mówi).

Podsumowanie

Polecenie dla uczniów: Spróbujcie ustalić, jaka sytuacja mogła doprowadzić do powstania takiego komunikatu-wiersza (zwarcie się dwóch żywiołów – natury i technologii cyfrowej; usterkowe połączenie się zawartości otwartych w przeglądarce okien stron internetowych i aplikacji komputerowych; wyodrębnienie się głosu sztucznej inteligencji; przetworzenie ludzkiego komunikatu przez algorytm sztucznej inteligencji).

Pomoc w interpretacji będą stanowiły konteksty zebrane na stronie internetowej w zakładce „Problemy”, opatrzone w polecenia/zadania/pytania pomagające przetworzyć zdobytą wiedzę, m.in. pytania do dyskusji:

Jak brzmiałyby poezja, gdyby tworzyły ją komputery, a nie ludzie?

W jaki sposób korzystanie z technologii cyfrowej na co dzień zmienia nasz sposób myślenia, mówienia, rozumienia świata?

Jaki jest stosunek autora do nowych technologii?

Czy człowiek jest twórcą nowych technologii czy ich ofiarą?

Indywidualizacja 1: Alternatywne zadanie

W przypadku przewidywanych trudności w przeprowadzeniu rozmowy interpretacyjnej z wykorzystaniem motywów przewodnich lub słów kluczy lub w sytuacji, gdy nauczyciel ma możliwość rozbudowania lekcji, można uczniom zaproponować polecenie rozrysowania wiersza zgodnie z poleceniem zawartym w zakładce „Inspiracje”. Polecenie dla uczniów: Narysuj schemat programu, w jakim wytworzono wiersz. W tej samej zakładce można obejrzeć przykładowe wykonania-rysunki.

Indywidualizacja 2: Rozszerzenie treści

*Konteksty uzupełniające: w przypadku realizacji lekcji z uczniami starszymi (III-IV klasa LO) można odwołać się do znajomości kontekstów literackich: awangardy XX wieku, futurystów, formistów

Jak na interpretację utworu wpłynie informacja, że wierszem otwierającym tomik Podgórnego (można go uznać za motto do tomu), jest fragment utworu Tytusa Czyżewskiego, polskiego twórcy awangardowego spod znaku formizmu i futuryzmu, *Powrót z tomu Noc-Dzień. Mechaniczny instynkt elektryczny*, wydanego w 1922 roku? Fragment zamieszczono w załączniku 3.

Pogłębienie rozumienia treści

Ćwiczenie twórcze (wykonywane na kolejnej lekcji)

Uczniowie przygotowują wiersz, inspirowany tematyką i poetyką poezji cybernetycznej, korzystając z metody kolażu. Możliwa jest praca indywidualna lub w parach. Konieczne będzie przygotowanie kopert zawierających „zestawy poetyckie”: wycięte słowa – różne części mowy, można wykorzystać słownictwo związane z technologią cyfrową, a także elementy wizualne – fragmenty obrazów, grafik, fotografii – można wykorzystać zarówno przedstawienia figuratywne, jak i abstrakcyjne. Przykładowe realizacje w załączniku 2.

Indywidualizacja 3: Rozszerzenie treści

Dla uczniów zdolnych/szczególnie zainteresowanych tematem poezji cyfrowej przeznaczono zakładkę „Stanowiska”. Znajdziemy tam przykład innego wiersza-algorytmu, zatytułowanego *Cierniste diody* autorstwa Leszka Onaka, będącego grą z opowiadaniem *Sierpień* Brunona Schulza. Wokół tekstu zaprezentowanego przed publicznością na żywo na festiwalu Ha!awangarda w 2015 wybuchł skandal. Zenon Fajfer dopatrywał się w *cyfrowej malwersacji* znamion nie tylko złego gustu autora, ale

antysemityzmu. Polemika Fajfera, a następnie odpowiedź Onaka, (przybliżone uczniom w obudowie metodycznej) stanowią interesujący przykład współczesnego życia literackiego i wymiany poglądów między twórcami. Polecenie dla uczniów:

1. Poszukaj przykładów naruszenia kulturowego tabu przez artystów w historii literatury i sztuki. Jaki skutek odniósł te działania?

2. Czy uważasz, że są granice, których nie wolno sztuce przekroczyć? Przygotuj swoje stanowisko oraz argumenty do udziału w publicznej dyskusji.

Bibliografia:

Pawlicka U., *(Polska) poezja cybernetyczna. Konteksty i charakterystyka*, Korporacja Ha!art, Kraków 2012.

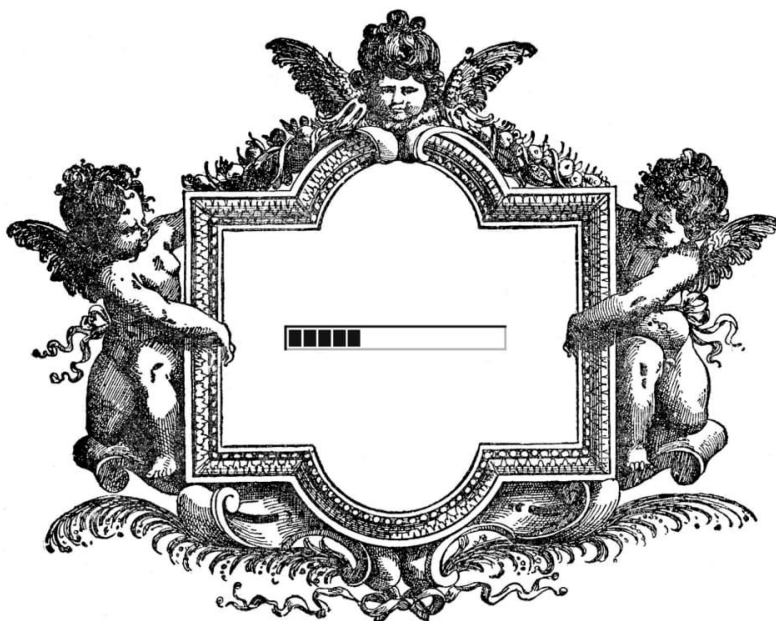
Podgórní Ł., *Skanowanie balu*, Korporacja Ha!art, Kraków 2012.

Wawer K., *Problemy i poetyka polskiej poezji ery cyfrowej*, [w:] *e-polonistyka 3*, red. A. Dziak, A. Kopacz, Lublin 2016.

Rozdzielczość Chleba, strona archiwalna, <https://rozdzielchleb.pl/>

Załącznik 1

Lukasz Podgórni *Burza uderzyła w mój router z tomu Skanowanie balu*

ŁUKASZ PODGÓRNI / SKANOWANIE BALU
(AUDIO: PORCJE ROSOŁOWE)

Fundusze
Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

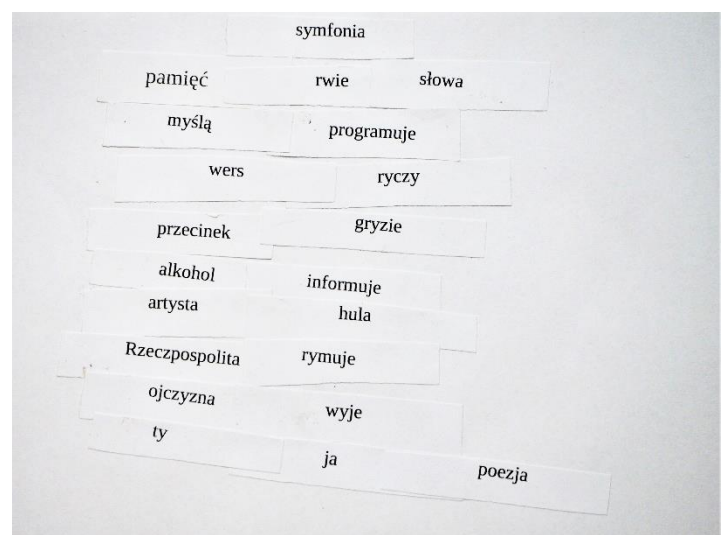
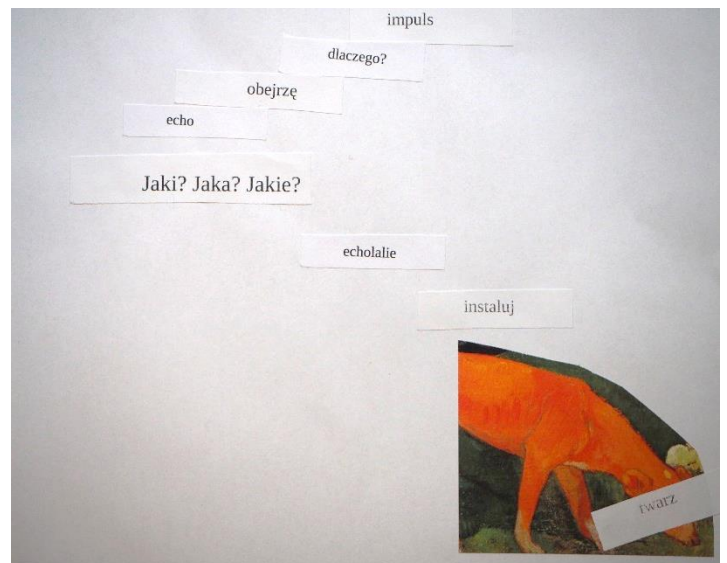
BURZA UDERZYŁA W MÓJ ROUTER

trans | trans | trans
dosypałem ci prochów do liry
będziesz syp(i)ać jak kogut od teraz
rewaloryzacja dzbanuszka! masz
wspaniałe popioły! ja dzwonię po gliny
detektyw poirot nakrył czaszkę
handlującą morfiną – skrawkiem płótna od razu!
powykręcało jej łapska w składni!
chcę krzyknąć!
napisałem wiersz w paincie!

wow!

Załącznik 2

Przykładowe realizacje – kolaże poetyckie

Załącznik 3

Tytus Czyżewski, fragment wiersza *Powrót*, stanowiący motto do tomu *Skanowanie balu*

ponieść mnie ptaku w wyraje
gdzie w czarnej liano-puszczy
na dnie spróchniałej skały
świeci ziarnko radium
niby świętojański robaczek a potem
zanieść mnie
w odwieczny potworny rajski bór
gdzie w gąszczu spoczywa
MÓJ PRADZIAD GORYL
pije wodę z misy
ELEKTRYCZNEJ NATURY
u jego boku
ja chcę pozostać pierwotnym
jakim byłem przed tysiąc wiekami.

Tytus Czyżewski